

ÖREBRO UNIVERSITET
PEDAGOGISKA INSTITUTIONEN

International Child Development Programmes
med utgångspunkt från en förändrad syn på barn i samhälle
och utbildningen i Sverige

Författare
Åsa Lindström

D-uppsats 2006
Specialpedagogik D

Handledare:
Kajsa Falkner

D-uppsatser vid Pedagogiska institutionen, Örebro u

Innehåll

Förord

Sammanfattningen

Inledning	1
1.1 Syfte	3
1.2 Frågeställningar	3
1.3 Disposition	3
2 Synen på barn i ett historiskt perspektiv	4
2.1. Barn styrs av inre onda krafter	4
2.1.2 Barn som arbetare	4
2.1.3 Barn ska fostras och kontrolleras av staten	5
2.1.4 Barn är sociala och beroende av de vuxna	6
2.1.5 Barnet ses som en kompetent, lärande och jämlik person	7
2.1.6 Barn ingår i ett sociokulturellt sammanhang	8
2.2 Synen på barn i samspels- utbildningsprogram	8
3 Presentation av International Child Development Programmes (ICDP)	10
3.1 Bakgrund	10
3.2 International Child Development Programmes	11
3.3 Åtta teman för gott samspel	12
3.4 De sju principerna för att skapa lyhördhet	14
4 Tillvägagångssätt i studien	14
4.1 Min förförståelse av ICDP	14
4.2 Val av metod	15
4.3 Val av intervjupersoner	16
4.4 Bortfall	16
4.5 Beskrivning av de intervjuade arbetsgrupperna	17
4.6 Intervjuarens förhållningssätt	18
4.7 Undersökningens genomförande	19
4.8 Bearbetning och analys av intervjuer	21
4.9 Tillförlitlighet och trovärdighet	22
4.9.1 Etiska ställningstaganden	23
5 Resultat	25
5.1 Hur beskrivs ICDP utbildningen av deltagarna?	25
5.2 Vad menar deltagarna att ICDP har inneburit för deras pedagogiska arbete?	26
5.3 Vad menar deltagarna att ICDP har inneburit för barnen som är föremål för ICDP?	29
5.4 Sammanfattning av studiens resultat	31
6 Diskussion	32
Referenser	36
Bilaga 1	
Bilaga 2	

Förord

Jag vill börja med att tacka de arbetsgrupper som har medverkat i min studie. Sedan vill jag tacka min första handledare Claes Nilholm för det stora tålamod han har haft med mitt uppsatsskrivande som har tagit mycket längre tid än jag förväntade mig. Dessutom riktar jag ett särskilt tack till Kajsa Falkner som blev min andra handledare och som ledsagade mig in på rätt väg så att jag kunde uppfylla mitt mål och bli färdig med min uppsats. Sist men inte minst ett tack till min familj som tålmodigt har följt mitt arbete.

Sammanfattningen

Synen på barn har under det senaste århundradet genomgått stora förändringar i Sverige. Från att ha ansetts att barn styrs av inre onda krafter som kyrkan kunde hjälpa till att stävja skulle sedan barnen kontrolleras av staten och fostras till goda medborgare. Idag ser vi barn som kompetenta och jämlika personer som ingår i ett sociokulturellt sammanhang i samspel med andra människor. Samspel med andra människor är grunden till lärandet och vi fortsätter vår inläring hela livet.

Ny utvecklingspsykologisk forskning bidrog till att olika samspels/ utbildningsprogram för bl.a föräldrar och pedagoger utvecklades under 1980- talet. Ett av dessa var International Child Development Programmes som är det program som jag studerat. Syftet med min studie är att diskutera innebörder av ICDP med utgångspunkt från en förändrad syn på barn i samhälle och utbildningen. Utifrån syftet har jag formulerat tre frågeställningar.

- Hur beskrivs ICDP utbildningen av deltagarna?
- Vad menar deltagarna att ICDP utbildningen har inneburit för deras pedagogiska arbete?
- Vad menar deltagarna att ICDP utbildningen har inneburit för barnen som är föremål för ICDP?

Som metod har jag använt kvalitativa gruppintervjuer av personer i arbetslag som har gått en ICDP- utbildning tillsammans. Jag har velat få de beskrivningar som deltagarna ger i grupp.

De intervjuade arbetsgrupperna uppger att det har varit positivt att dela erfarenheter av det pedagogiska arbetet i grupp. Några arbetsgrupper har också fått se sina kollegor i pedagogiska situationer med hjälp av videofilmning. Det pedagogiska arbetet har påverkats genom att ICDP har gett dem något att jämföra sitt eget agerande mot. Arbetsgrupperna anser också att de har blivit stärkta i sin yrkesroll, och att de har fått bekräftelse i sitt pedagogiska arbete. De kan beskriva med ord vad de gör och de har fått en ökad medvetenhet om sig själva som pedagoger. För barnen har ICDP- utbildningen främst inneburit att de får mer bekräftelse av pedagogerna.. Någon pedagog beskriver att hon har förändrat sitt bemötande mot barn genom att bli medveten om sitt kroppsspråk. Ett arbetslag beskriver också att barnen deltar mer i vardagliga sysslor efter ICDP- utbildningen.

1 Inledning

Jag har under hela mitt yrkesverksamma liv arbetat med barn med olika funktionsnedsättningar. I och med det har jag upplevt en del av den förändring av synen på barn som skett. Från att ha sett barn som beroende av de vuxna som ska fyllas med kunskap, ses barn idag som kompetenta, lärande och aktiva. Jag har också erfarenhet av att vuxnas förhållningssätt mot barn kan se väldigt olika ut. Sedan november 2002 arbetar jag som rådgivare på den statliga myndigheten Specialpedagogiska institutet. Specialpedagogiska institutet skall vara rådgivande och ge stöd till kommunerna i specialpedagogiska frågor som rör barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder i förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, utbildning inom det offentliga skolväsendet och fristående skolor som står under statlig tillsyn. Stödet ska underlätta kommunernas arbete med att skapa förutsättningar att förverkliga en förskola, skola, skolbarnsomsorg och vuxenutbildning för alla. Några honörsord från Specialpedagogiska institutets målbeskrivning är: lika bemötande, full delaktighet, tillgänglighet och jämlika villkor för funktionshindrade (Regleringsbrev. U 2004/5173/ DK). Vilket gör att synen på barn, samspel och förhållningssätt är ständigt under diskussion i organisationen. Specialpedagogiska institutet arbetar på uppdrag av kommunerna, och institutet är direkt underställd utbildningsdepartementet. De som arbetar som rådgivare skall ha en handledande och vägledande roll vilket gör att samspelet med andra pedagoger ute i verksamheterna blir mycket centralt. Målsättningen är att förhållningssättet ska överföras från pedagogerna till barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder och stödja dem i deras inläring.

Samspelets betydelse och de vuxnas förhållningssätt för att stödja barnens utveckling har hela tiden varit central i min roll som handledare och jag kom tillsammans med en tidigare kollega 1998 i kontakt med samspelsprogrammet More Intelligent and Sensitive Child (MISC) utarbetat av professor Pnina Klein från Israel. Vi introducerade detta program i ett flertal förskolor och dess personalgrupper i den kommun vi arbetade i. Min dåvarande kollega och jag blev 1999 inbjudna att delta i den första utbildningen till vägledare och handledare i ett annat liknande program benämnt International Child Development Programmes (ICDP). Utbildningen anordnades av Rädda Barnen i Stockholm. Vägledarutbildningen består av ca. 32 timmars teoretisk utbildning varvad med praktiska övningar och diskussioner som kompletteras med praktiska arbeten med grupper av omsorgsgivare under två terminer med

handledning. Jag utbildade mig också till ICDP handledare vilket ger mig möjligheter att själv utbilda vägledare och den består av 24 timmar teoretisk och praktisk utbildning samt att under handledning genomföra en vägledarutbildning (Edenhammar & Niss 2004).

I denna studie kommer ICDP att studeras med utgångspunkt från en förändrad syn på barn i samhället och i utbildningen i Sverige. Tidigare forskning gällande samspels/ utbildningsprogram har mest studerat effekter av programmet vilket gör min studie relevant.

ICDP är ett norskt samspelsprogram utarbetat av professorerna Henning Rye och Karsten Hundeide på Specialpedagogiska institutet på Oslo universitet med huvudsyfte att användas vid förebyggande arbete i kontakten mellan barn och föräldrar och lyfta fram de vuxnas betydelse som omsorgsgivare. ICDP är inte ett instruerat och strukturerat program utan genom att omsorgsgivarna deltar i olika aktiviteter och diskussioner som utgår från deras egen vardag får de en känsla av kompetens som stärker dem i deras samspel med barn och hur de kan påverka barnets miljö och utveckling. Genom att positiva samspelsmönster som redan finns lyfts upp skapar omsorgsgivaren sin egen praktik av kunskapen om gott samspel. ICDP ska inte skapa ett beroende av experthjälp utan ge en tilltro till omsorgsgivarnas egna förmågor enligt Hundeide (2000). De stödjer sin utveckling av ICDP på utvecklingspsykologisk spädbarnsforskning vad gäller tidig kommunikation, förmedlad inläring som beskriver den vuxnes vägledande förhållningssätt och kulturens betydelse av samspel och kommunikation. Genom enkla riktlinjer i form av åtta teman för positivt samspel och omsorg kan de vuxna genom aktiviteter och diskussioner utforma sin egen förståelse och praktik. Detta menar de är en form av vägledning i att medvetandegöra eget positivt samspel än undervisning om nya omsorgsideal och färdigheter. ICDP vill också hjälpa vuxna att se positiva möjligheter och sidor hos barnet för att inte fastna i ett negativt samspelsmönster (Hundeide 2002).

1.1 Syfte

Studien syftar till att diskutera innebörder av ICDP med utgångspunkt från en förändrad syn på barn i samhället och utbildningen.

1.2 Frågeställningar

Utifrån syftet har tre frågeställningar formulerats

- Hur beskrivs ICDP utbildningen av deltagarna?
- Vad menar deltagarna att ICDP utbildningen har inneburit för deras pedagogiska arbete?
- Vad menar deltagarna att ICDP utbildningen har inneburit för barnen som är föremål för ICDP?

1.3 Disposition

Jag börjar min forskningsrapport efter dess inledande del med inledning, syfte och frågeställningar att i kapitel 2 beskriva tidigare forskning inom det ämnesområde som mitt syfte belyser.

I kapitel 3 fortsätter jag med att ge en bakgrund och beskrivning av samspelsprogrammet International Child Development Programmes (ICDP).

Kapitel 4 inleds med en beskrivning av den förförståelse jag har om det valda ämnet. Jag fortsätter sedan beskriva val av metod och genomförande av min studie. Jag har valt att genomföra kvalitativa intervjuer med arbetslag som har utbildats i ICDP. Jag redovisar också mitt val av intervjupersoner och det bortfall av intervjupersoner som uppstod vid intervjutillfällena. Vidare diskuterar jag studiens validitet och reabilitet samt de etiska överväganden jag har gjort.

Resultatet av intervjuerna presenteras i kapitel 5, där jag redovisar resultaten under respektive forskningsfråga med citat som exemplifierar de intervjuades svar.

Till sist avslutas forskningsrapporten i kapitel 6 med en avslutande analys och diskussion utifrån de teoretiska utgångspunkter jag valt.

2 Synen på barn i ett historiskt perspektiv

I kapitel 2 har jag valt att ge ett historiskt perspektiv på synen på barn och vad tidigare forskning angående samspels- utbildningsprogram belyser vad gäller syn på barn.

Synen på barn har ändrats genom historien beroende på omvärldens betraktelsesätt (Holmdahl 2000). Säljö (2000) menar att barn inte är på ett speciellt sätt utan de blir på olika sätt i relation till de möjligheter och normer som olika miljöer utgör och som barnen lever i. Barndomen och synen på barn har under det senaste århundradet genomgått stora förändringar i Sverige.

2. 1. Barn styrs av inre onda krafter

Kyrkan hade tidigt en stor makt gällande samhället och utbildningen och ansåg att barnen i grunden var onda och skulle skyddas från sina inre onda krafter. Undervisning om katekesen och tio guds bud var obligatorisk och tog stort utrymme i skolundervisningen. Denna undervisning var ett led i att skydda barnen för de onda krafterna och vara ett direktiv på hur man skulle leva. I och med att kyrkan förlorade sin överhöghet skulle barnen istället tidigt vänjas vid goda vanor och fostras (Holmdahl 2000).

2. 1. 2 Barn som arbetare

Vid förra sekelskiftet uppfattades barndomen som kravlös, vilken kan illustreras av Astrid Lindgrens Bullerbyttillvaro. Verkligheten såg annorlunda ut och många arbetarbarn levde under svåra förhållanden och måste tidigt bidra till familjernas försörjning. Barnen var en viktig arbetskraft vilket gav dem en kort barndom. I och med industrialiseringen och den tekniska utvecklingen blev inte barnen lika intressanta på arbetsmarknaden och familjens roll och kraven på barnen förändrades. Det skulle ta längre tid innan barnen ansågs som vuxna och kunde bidra med försörjningen i hemmet. En ny familjesyn uppstod där familjen blev beroende av en försörjande far och en vårdande mor (Sandin 2003a). Barnen uppfostrades för det kommande industrisamhällets krav och utbildning kom att få ett värde på arbetsmarknaden (Hatje 1995, Widengren 1996).

2. 1. 3 Barn ska fostras och kontrolleras av staten

Barn skulle tidigt fostras och anpassas till skötsamhet vilket bl. a gjorde att barn inte skulle ges för mycket uppmärksamhet samt få allt för mycket kroppskontakt. Samhället började bygga upp verksamheter vars syfte var att kontrollera barnen och deras skötsel eftersom mödrarna inte uppfattades klara detta. Barn ansågs behöva samhällelig vård, fostran och skydd (Holmdahl 2000). Som ett led i detta uppstod därför nya professionella yrkesgrupper på bl.a mödra- och barnavårdscentraler som skulle arbeta med råd och stöd till familjerna. De skulle även utföra kontroll av barn och familj vilket skapade ett beroende av deras hjälp enligt Sandin (2003a). Staten blev en garant för den goda barndomen och barnens övervakare. Samtidigt uppfattades barnen som ett hopp och ett löfte om en bättre framtid (Hatje 1995). Barn och barnuppfostran blev till ett projekt för att skapa ett bättre samhälle (Holmdahl, 2000). Det ansågs viktigt att förändra hygien och renlighet och därmed också förändra barnens dåliga vanor (Hedenborg 2005). Ett barns svårigheter med inläring betraktades vara medicinska (Holmdahl 2000).

De barninstitutioner som började utvecklas hade två olika ideologiska inriktningar till att börja med enligt Hatje (1995). En del verksamheter såg barnet som en planta som skulle fyllas och utvecklas mycket i frihet. Barnen skulle genom lek och aktiviteter ledas i sin utveckling, medan andra strävade efter moral och ordning där barnen skulle bli skötsamma och flitiga och hållas ifrån lösdriveri (Simmons- Christenson 1997). De vuxna på barninstitutionerna skulle förmedla den goda fostran som föräldrarna inte klarade och vara ett komplement till hemmet. Barnens fostran blev en offentlig angelägenhet där barnet skulle förberedas för det nya integrerade samhället (Holmdahl 2000). Trots att en del barninstitutioner betonade det enskilda barnets utveckling handlade verksamheten istället om en kollektiv och social fostran där man ville nå och påverka arbetarklassens barn och mödrar (Hatje 1995). Barninstitutionerna skulle förmedla en borgerlig och liberal familjesyn (Hedenborg 2005). Utbildning, fostran och skola sågs som medel att forma människan och därmed forma samhället (Widengren 1996). Arbetsdugliga och flitiga barn skulle sedan bli goda medborgare (Holmdahl 2000). De barn som inte kunde anpassa sig till gällande normer skulle gå på särskilda institutioner eller i andra skolformer. Hedenborg (2005) framhåller att staten utövade en stark kontroll över dessa barn och strävade efter att skilja barn och föräldrar åt. Skolan skulle senare komma att arbeta för social utjämning genom bl.a införa skolplikt för

alla barn (Friman, Henschen, Högberg, Silvé & Södeling 1985). Barnomsorgen och skolan kom att få till uppgift att överföra samhällets normer och värderingar och framhålla demokratin och jämlikhet (Simmons- Christenson 1997). Barnen skulle fostras till sociala varelser (Hedenborg 2005).

2. 1. 4 Barn är sociala och beroende av de vuxna

Enligt Sandin (2003a) har barns deltagande i offentliga institutioner påverkat den omdefiniering av barn och ungdomar som har skett. I och med att barn alltmer började vistas på olika barninstitutioner beskrevs barn som aktiva och sociala från födelsen och de beskrevs som en gruppmedlem att räkna med (Lindgren 2003). Det ansågs viktigt för barn att utveckla sin vikänsla för andra, att möta jämnåriga och att samspela med individer på deras egen utvecklingsnivå och fostran i grupp blev accepterat. Barnomsorgen skulle ge barnet förutsättningar att utveckla sin kommunikationsförmåga och sitt samspel med omgivningen där en dialogpedagogik skulle användas i arbetet med barnen enligt Simmons- Christenson (1997). Barnen tyckte om att gå i dialog med omgivningen och det skulle pedagogerna arbeta. I dialogen skulle pedagogerna utgå ifrån barnets kunskaper att uppfatta allt i helheter och förskolan skulle anpassa sig till barnets sätt att uppfatta omvärlden. Barnen ansågs vara beroende av de vuxnas sätt att hantera situationer. Detta skapade nya förväntningar på förskolans personal eftersom det också ansågs vara bättre för barnen att delta i förskolans aktiviteter än att enbart vara hemma hos familjen (Lindgren 2003). Psykologiska och medicinska teorier om barn blev rådande över hur barn var. Behov av nya yrkesgrupper inom dessa områden uppstod som skulle stödja barnens utveckling (Holmdahl 2000). Barns vistelser i verksamheter utanför hemmet blev allt längre och mer organiserad och miljöns betydelse och pedagogernas viktiga roll lyftes upp. Barnomsorgen utvecklades alltmer mot en gemensam plats för alla barn där de i social samvaro skulle lära sig att umgås med andra (Hedenborg 2005). Barnet skulle förstå sig själv i relation till andra och barnet skulle främjas i sin allsidiga utveckling både intellektuellt, emotionellt och socialt och barnen skulle anpassas in som en del i det sociala samhället. Förskoleinstitutionerna och skolorna har påverkats i sin utformning av kunskapen om barnets förmåga till initiativ, självständighet utvecklade av social känsla och vilja (Simmons- Christenson 1995).

Barnrättsrörelser i Sverige och England kom att påverka den politiska debatten där barnets egna rättigheter poängterades alltmer, vilket ledde fram till antagandet av Barnkonventionen (Ds 2000).

2. 1. 5 Barnet ses som en kompetent, lärande och jämlik person

FN:s antagande 1989 av konventionen om barnets rättigheter har haft stor betydelse för den syn vi har på barn i både samhället och inom utbildningen idag enligt Schiratski (2002). Barnkonventionen kan sägas utgöra vår tids samhälleliga barnperspektiv eftersom den uttrycker världssamfundets kollektiva syn på barn och ungdomar (Hindgren 1999). Begreppet ”Barnets bästa” som finns beskrivet i konventionen har blivit ett honörsord som används för att kunna påverka olika förslag och insatser gällande barn (Petersson 2003). Barnkonventionen stärker det enskilda barnets rätt att få sina basbehov tillgodosedda, rätt till skydd mot utnyttjande och diskriminering och rätt till medinflytande genom att få säga sin åsikt och få den respekterad (Ds 2000). Utgångspunkten i barnperspektivet är respekten för barnets integritet och fulla människovärde (Hindgren 1999).

Intresset för barn har hela tiden ökat och barnperspektivet har förändrats. Det har skett en förskjutning från att betrakta barnet som beroende av omvärlden till att betrakta det som aktivt och delaktigt i sitt lärande (Asplund, Carlsson, Pramling Samuelsson & Kärrby (2001). Det barn som ses idag är ett kompetent barn och uppfattas som en egen individ där dess egen aktivitet skall ligga till grund för det egna lärandet. Barnet kan ta ansvar för sina egna och andras handlingar och förstår sig själv och andra genom kommunikation (Lindgren 2003). Barnet ses också som en jämlik person med egna förmågor och rättigheter. Barnen förväntas idag vara medvetna samhällsanalytiker och konsumenter och de framstår alltmer som en kompetent medaktör till staten och samhället. De har medborgerliga skyldigheter och ansvar men också rättigheter. Barnen förväntas också ha åsikter om det mesta som rör deras uppväxt och utbildning. Barndomen är idag en vuxenliknande period och det kompetenta barnet ses som en samarbetspartner till de professionella (Sandin 2003b). Enligt Rye (2002) betonas numera också kulturens viktiga roll och att vi människor socialiseras in i den som spädbarn. Barn formas på olika sätt i relation till de möjligheter och normer som de olika miljöerna utgör och vi formas av sociala och kulturella omständigheter (Nordin- Hultman 2004).

2. 1. 6 Barn ingår i ett sociokulturellt sammanhang

Säljö (2000) menar att individen handlar med utgångspunkt i de egna kunskaperna och erfarenheterna. Enligt ett sociokulturellt perspektiv föds barn in i en värld, utvecklas i samspel med andra människor och gör på så sätt erfarenheter samt påverkas i sitt agerande av omgivningen. Lärandet ska ses som kommunikativa processer som människor föds in i och utvecklas inom ramen för samspel. Han betonar den interaktionistiska synen på lärandet. Människans förmåga att lära och att utvecklas har inte har någon bestämd gräns utan människan utvecklas hela livet. Kommunikation och språkanvändning är helt central och utgör länken mellan barnet och omgivningen. Det är genom att kommunicera med andra som barnet blir delaktigt i hur människor i dess omgivning uppfattar och förklarar företeelser (Säljö 2000).

Enligt Balldin & Qvarsell (2004) är det centrala i den vuxnes roll idag att innehållet i kommunikationen med barnet är meningsfull. I ett interaktionistiskt perspektiv ses problem med inläring som ett resultat av att andra erfarenheter finns än de förväntade och att åtgärder borde inriktas på möjligheter och nya erfarenheter (Carlgren 1999). Rye (2002b) menar att det finns ett intresse av att kartlägga barns kapacitet och möjligheter i stället för att fokusera på svårigheter både inom det medicinska-, sociala- och utbildningsområdet. Den viktigaste mänskliga läromiljön är den vardagliga interaktionen och det naturliga samtalet. Det är genom samtal i sociala situationer vi lär oss de flesta av de interaktiva färdigheter vi behöver för framtiden. Undervisning beskriven som vägledning och stöd för lärandeprocesser kommer fortsättningsvis att vara dominerade (Säljö 2000). Framtidens elev kommer enligt Carlgren (1999) bekymra sig mindre om faktainläring och mer om hur lärandet går till och bli ansvarig för eget lärande.

2. 2 Syn på barn i samspels- utbildningsprogram

Det finns idag ett flertal samspels-utbildningsprogram för föräldrar (Hedenbro & Wirtberg 2000, Hellström 2003). Flera av dem används också i utbildning av pedagoger och andra yrkesgrupper som träffar barn. Det finns både generella program (Rye 2002a) och de som ska hjälpa föräldrar eller andra vuxna med fostran av barn med beteendesvärigheter (Hellström 2003). En del program har tydliga manualer, medan andra tar utgångspunkt mer från

deltagarnas egen praxis (Rye 2002a, Hellström 2003, Klein 2003). Programmen kan vara till hjälp för att motverka psykisk ohälsa hos barn. Bremberg (Olsson, Hagekull & Bremberg 2003) definierar psykisk ohälsa hos barn med att de uppvisar beteenden som utagerande, inåtvända eller störningar i den kognitiva utvecklingen. Det finns även program som inriktar sig på olika typer av färdighetsträning av barnen men de har visat sig vara mindre effektiva (Nyberg & Lindberg 2003).

Forskning om samspelsprogram visar att de har olika mål. En del fokuserar på att förändra de vuxnas förhållningssätt och deras självinsikt medan andra mer tydligt vill förändra barnens negativa beteenden. Målsättningen för flera av de program som riktar sig till föräldrar är att stärka de vuxna i deras föräldraroll samt presentera konkreta råd om lämpliga förhållningssätt gentemot barn med utagerande beteende (Nyberg & Lindberg 2003). Detta gör att jag uppfattar att programmen inte har samma syn på barn och de betonar de vuxnas roll på olika sätt såsom att vara en vägledare eller en fostrare. Desutom menar jag också att alla program inte ser barnet som en kompetent jämlik person och samarbetspartner till de vuxna utan mer lyfter upp barnets beroende av de vuxna och att de ska fostras och formas in i samhället (Hundeide 2002, Rye 2002a, Hellström 2003, Klein 2003, Olsson, Hagekull & Bremberg 2003). En del program beskriver också att de utgår ifrån Barnkonventionens syn på barn (Rye 2002a, Hundeide 2001).

Jag har inte hittat några studier vilka belyser förändringar eller beskrivningar av den barnsyn som deltagarna har eller har haft efter deltagande i olika samspelsprogram. Den forskning jag har studerat inriktar sig på att mäta effekter och förändringar hos barn eller vuxna som har deltagit i programmen. Effekterna mäts i grupp eller hos enskilda individer. Forskningen mäter förändringar hos de vuxna vad gäller attityder, medvetenhet och förändrade samspelsmönster och dessa studier visar på positiva resultat (Hellström 2003, Rye 2002a, Hundeide 2000, 2002, Olsson, Hagekull & Bremberg 2003). Forskningen har också belyst vilka aktiviteter som mest har påverkat de vuxnas förändrade förhållningssätt och om det går att förändra vuxnas förhållningssätt (Hundeide 2002, Hellström 2003, Klein 2003). Det har också genomförts forskning om betydelser av förhållningssättet hos ledaren av programmen. Dessutom finns studier som belyser förändringar av klimat och effekt i förskole- och skolmiljö (Rye 2002). Däremot finns inte så många studier som har studerat effekterna på lång sikt och/ eller över tid (Olsson, Hagekull & Bremberg 2003).

I och med att inga eller få studier belyser synen på barn hos deltagarna som har medverkat i olika samspelsprogram anser jag att det gör min studie relevant. I kapitel 3 som följer ger jag en beskrivning av det samspelsprogram som jag har studerat.

3 Presentation av International Child Development programmes (ICDP)

Jag börjar kapitel 3 med att ge en bakgrund till hur samspelsprogrammet International Child Development Programmes (ICDP) utvecklades, och sedan följer en beskrivning av programmet.

3.1 Bakgrund

Två av de samspelsprogram som utvecklades under 1980-talet var Martemeo och More Intelligent and Sensitive Child (MISC). Praktiska erfarenheter av Martemeo och MISC, samarbete med dess upphovsmän och forskningsresultat av programmen ledde till att Henning Rye och Karsten Hundeide utvecklade International Child Development Programmes (ICDP). Programmet baseras på forskning inom utvecklingspsykologi vad gäller tidig kommunikation, förmedlad inläring och kulturell utvecklingspsykologi (Hundeide 2000). De tre samspelsprogrammen har delvis samma fokus i sin förmedling och har samma teoretiska bakgrund. De arbetar också med att skapa förutsättningar till anknytning, samspel och inläring i vardagsmiljöerna. Det som skiljer dem åt är att MISC lägger en större vikt på barnets kognitiva utveckling medan Martemeo betonar den emotionella utvecklingen. Henning Rye och Karsten Hundeide ansåg att MISC-metoden hade vissa svagheter. Det gällde i synnerhet dess starka framhävande av det intellektuella och motsvarande underskattning av de emotionella aspekterna i barns utveckling. Enligt Rye (2002b) tog MISC-metoden också för lite hänsyn till den kulturella mångfald av uppfostringsformer som råder i olika länder. ICDP har integrerat både kommunikations- och förmedlingskvalitet så att de förstärker varandra. ICDP är ett sensitiveringsprogram vilket betyder att det vill öka lyhördheten och aktivera den potentiella förmåga till omsorg och självtillit hos omsorgsgivaren som kanske inte alltid utnyttjas när barn mest behöver det. Rye (2002b) betonar att det inte är ett instruerande program med föreskrifter som bygger på konkreta metoder eftersom detta har visat sig skapa ett beroende av experter och handböcker.

3.2 International Child Development Programmes- ICDP

Målsättningen med programmet är att vägleda omsorgsgivaren i det dagliga samspelet med barnet och öka omsorgspersonernas lyhördhet genom att stödja det redan positiva som finns normalt i samspelet med barnet (Hundeide 2000). International Child Development Programmes vill främja en positiv uppfattning och ett positivt förhållningssätt till barnet, samt betona omsorgspersonens vägledande och pedagogiska roll. ICDP är ett samhällsorienterat hälsofrämjande program som vill bidra till att öka omsorgskvaliteten för barn och baserar sig på modern spädbarn- och småbarnsforskning om vad som krävs för att skapa en utvecklingsbefrämjande uppväxt för barn. Programmets ursprungliga målgrupp var att ge stöd och vägledning till föräldrar i deras samspel med sina barn. Programmet har under åren utvecklats och anpassats för användning i bl.a förskola, skola och socialtjänst (Hundeide 2001). ICDP ser barnet som ett subjekt, en människa med strävan efter samspel och utveckling. Barnets initiativ är i fokus och de vuxna tränas i att upptäcka, se och följa barnets initiativ. Barnet ses som en person med en egen kompetens, som ger uttryck för egna avsikter, känslor och önsknings. Detta stämmer överens med den syn på barn som utgör grunden för FNs konvention om barnets rättigheter enligt Edenhammar (Hundeide 2001).

Henning Rye (2002a) menar att det finns några viktiga förutsättningar för att barnet ska utveckla sin kommunikation:

- att barnet blir uppfattat som en person, med sina individuella kvaliteter. Barnet ska bli accepterat som det är och få bekräftelse
- att omsorgsgivaren kan identifiera sig med barnet och få en förståelse av barnets behov och känslomässiga tillstånd
- att det skapas en kommunikation mellan barn och föräldrar direkt efter födelsen
- att den grundläggande kommunikationen får möjlighet att vidareutveckla sig och förbli central genom hela livet

Arbetet med ICDP är uppbyggd runt tre dialoger och åtta teman som belyser samspel. De tre dialogerna beskrivs utifrån tre kvalitativt olika dialoger. Den emotionella dialogen som ligger till grund för ett gott samspel, lyfter fram omsorgsgivarens känslomässigt bekräftande roll mot barnet. Barnet får hjälp med att utforska världen genom att omsorgsgivaren med inlevelse och entusiasm presenterar världen för barnet genom att föra in nya erfarenheter genom den meningsskapande och utvidgande dialogen. I den reglerande dialogen får barnet stöd och

vägledning att komma vidare i sina handlingar och hitta egna strategier. Den reglerande dialogen handlar också om att utmana barnet samt ge förklaringar vid oönskat beteende och genom handlingar komma överrens med barnet om regler och konsekvenser som uppstår om de inte följs (Hundeide 2000). De åtta temana ger en enklare beskrivning av de tre dialogerna enligt Hundeide (2000) och de representerar en vägledande ram som belyser de kunskaper som finns inom området och vad som eftersträvas i samspel mellan omsorgsgivare och barn. Den emotionella dialogen representeras av tema ett till fyra, den meningsskapande dialogen av tema fem till sju och slutligen den reglerande dialogen av tema åtta. Temana fungerar som en utgångspunkt i diskussioner för att skapa en medvetenhet om egna erfarenheter och för att utbyta erfarenheter med andra enligt Hundeide (2001). Omsorgsgivarna utformar sin egen förståelse och praktik med hjälp av olika aktiviteter som t.ex genom självakttagelse, dokumentation, videofeedback, observationer, rollspel och diskussioner om nuvarande praxis i det pedagogiska arbetet. Genom självinsikt av gällande praxis och tolkning med hjälp av de åtta temana skapas en ny intervention och praxis som kan utvecklas och förfinas hela livet. Det är en utveckling av personlig och social kompetens (Rye 2000).

3.3 Åtta temana för gott samspel

De åtta temana är följande:

- 1) Visa positiva känslor- visa att du tycker om barnet
- 2) Följ barnets initiativ
- 3) Prata med barnet om det som barnet visar intresse för och försök upprätta en känslomässig kommunikation med barnet
- 4) Uppmuntra barnet och bekräfta vad barnet klarar av
- 5) Hjälプ barnet att koncentrera och rikta sin uppmärksamhet så att ni båda tar del av det som händer omkring er
- 6) Ge innebörd till barnets upplevelse av omvärlden genom att beskriva vad ni tillsammans upplever och genom att visa engagemang och entusiasm
- 7) Utvidga och förklara för barnet vad ni upplever tillsammans
- 8) Hjälプ barnet till självkontroll genom att sätta gränser på ett positivt sätt- genom att vägleda, visa på positiva alternativ och genom att planera saker tillsammans

(Hundeide 2001, s 44)

De åtta temana finns också omskrivna för att passa barn i skolåldern, relationer mellan elever och relationen lärare och föräldrar (Rye 2001).

Det är mycket svårt att förändra människors dagliga beteende och vanor enligt Hundeide (2000). Det räcker inte med att ge verbal information och kunskap utan en förändring måste komma ifrån en självinsikt och en förståelse av det egna agerandet i samspelet med barnet hos omsorgsgivaren (Hundeide 2000, Rye 2002b). För att arbetet med att implementera ICDPs förhållningssätt ska kunna fungera krävs vissa betingelser menar de. Ledaren som vägleder omsorgsgivaren förmedla sitt budskap på ett känslomässigt och lyhört sätt och komma ifrån den instruktiva formen och förmedling av information (Rye 2002b). På samma sätt som barnet behöver positiv bekräftelse är det viktigt att omsorgsgivarens redan positiva egenskaper lyfts fram för att skapa en känsla av kompetens hos denne. Omsorgsgivaren måste också uppfatta barnet som en person och släppa in det i vad som Hundeide (2000) kallar sin intimitetszon. Inom denna zon är det personer som står oss nära och som vi bryr oss mycket om, som vi kan identifiera oss med och utanför finns de personer som inte berör oss så mycket. Genom den empatiska definitionen av barnet lever omsorgsgivaren sig in i barnets situation, känslor, signaler och tillstånd vilket gör att den emotionella dialogens fyra teman blir ett naturligt kommunikativt svar på omsorgsgivarens upplevelse av barnets signaler (Hundeide 2000). Genom att sätta oss in i barnets situation aktiveras vår empati med barnet enligt Rye (2002b). I ICDP finns några pedagogiska grundprinciper som belyser detta (Hundeide 2000):

- 1) En emotionellt engagerad deltagare har lättare att förstå och vilja praktisera de åtta temana.
- 2) Genom att vara aktiv genom egna exempel, observationer m.m får programmet lättare en effekt hos deltagarna.
- 3) Deltagarnas delade erfarenheter i grupp påverkar effekten av programmet.
- 4) Budskapet ska framställas konkret med ord och illustrationer för att kunna omsättas i praktiken av deltagarna.
- 5) Bekräftelse och framhävande av redan goda samspelsmönster är mer effektivt för att åstadkomma en förändring.
- 6) Om deltagarna tror på att en förändring är möjlig, kan en förändring lättare ske (Hundeide 2000, s 37)

3.4 De sju principerna för att skapa lyhördhet

Dessa grundprinciper ligger till grund för de sju sensitiviseringsprinciperna. Det är principer för att utveckla lyhördhet som inläringen om ICDP bygger på för handledare och vägledare enligt Hundeide (2000). Han anser att det är pedagogiska riktlinjer att använda vid planering av utbildningar för omsorgsgivare. Han sammanfattar dem i följande punkter:

- 1) Etablera en positiv och tillitsfull kontakt med deltagarna.
- 2) Redefinition av barnet genom att påpeka barnets positiva sidor.
- 3) Aktivera deltagarna i förhållande till temana.
- 4) Lyfta fram redan positiva sidor i omsorgsgivarens samspel.
- 5) Verbalisera och medvetandegöra vad ett gott samspel består av.
- 6) Låta deltagarna dela erfarenheter i grupp.

(Hundeide 2001, s 47)

I detta kapitel har jag velat ge en beskrivning av samspelsprogrammet ICDP och dess synsätt. I kapitel 4 som följer kommer jag att beskriva mina teoretiska utgångspunkter på att genomföra intervjuer, hur jag har gått tillväga och val av intervjupersoner. Jag kommer också inledningsvis ytterligare belysa den förförståelse som jag har om det ämne som intervjuerna handlar om.

4 Tillvägagångssätt i studien

4.1 Min förförståelse av International Child Development programmes

Jag och en tidigare kollega fick möjlighet att 1999 gå den första vägledarutbildningen i International Child Development Programmes som Rädda barnen anordnade i Stockholm med Henning Rye som kursledare. Eftersom vi tidigare hade arbetet med MISC-metoden fick vi också fortsätta att gå en handledarutbildning som gav oss rättighet att i vår tur utbilda vägledare. Jag sitter också med i styrelsen för ICDP Sweden. Detta ger mig en förförståelse i det valda ämnet i studien och en grundläggande kunskap som har varit viktig att beakta både vid intervjuernas genomförande och vid analysarbetet av dessa. Enligt Kvale (1997) och Trost

(1993/ 2005) är det en fördel vid intervjuer att ha en god ämneskunskap om det intervjuerna ska fokusera på.

4.2 Val av metod

Forskningsmetoder kan vara både kvalitativa och kvantitativa enligt Kvale, (1997) och båda används var för sig eller tillsammans inom samhällsvetenskapen. Deras användning beror på vilka forskningsfrågor som forskaren ställer. Enligt Vetenskapsrådet (2005) är val av metod av avgörande betydelse för resultatets värde och utformning. Den kvantitativa metoden vill ge kunskap om mängder och antal av något som studeras medan den kvalitativa forskningsmetoden vill erhålla otolkade beskrivningar av vad den intervjuade upplever, känner och handlar (Gubrium & Holstein 2001, Kvale 1997). En kvalitativ studie vill förstå människors sätt att resonera och reagera men också urskilja likartade och varierande handlingsmönster (Trost 1993/ 2005). Kvale (1997) jämför forskningsintervjun som ett samspel mellan människor som samtalar om ett ämne av gemensamt intresse. Den kvalitativa intervjun kan också beskrivas som en guddad konversation som är halvstrukturerad, dvs. varken ett öppet samtal eller strängt strukturerad av frågor.

Uppsatsens syfte är att diskutera innebörder av International Child Development Programmes med utgångspunkt från en förändrad syn på barn i samhället och utbildningen i Sverige. Jag var intresserad av att intervju arbetslag som hade gått utbildningar i ICDP tillsammans. Jag valde att använda kvalitativa intervjuer på grund av att jag inte ville få allmänna beskrivningar utan fördjupade personliga beskrivningar från intervjupersonerna. Jag ville också få en djupare förståelse av hur de intervjuade uppfattar, tolkar och beskriver sina svar utifrån mina forskningsfrågor. Detta gör att antalet intervjuer inte behöver vara så stort i jämförelse med om allmänna beskrivningar efterfrågas.

Kvalitativa intervjuer kan genomföras i fokusgrupper. En fokusgrupp består av 4-7 deltagare som på en forskares uppmaning diskuterar ett på förhand givet ämne med varandra. Gruppen leds av en samtalsledare eller forskare och kan vara mer eller mindre strukturerad. Forskaren kan varva samtalet i fokusgrupperna med frågor och fria diskussioner. Genom att arbeta med fokusgrupper går det att studera gruppmedlemmarnas åsikter, attityder och uppfattningar om

ett visst ämne och gruppens interaktion (Wibeck 2003). Eftersom jag ville intervjua arbetslag som hade gått en ICDP- utbildning tillsammans bedömde jag att kvalitativa intervjuer i fokusgrupper var ett bra val av metod. Jag var intresserad av att få deras beskrivningar som grupp. Jag var också intresserad av vilka likheter och skillnader som arbetslagen skulle beskriva. Fokusgrupperna skulle bestå av de homogena arbetslag som hade gått ICDP- utbildningen tillsammans. Wibeck (2003) anser att 4-7 deltagare i varje fokusgrupp är en bra gruppstorlek vilket de tilltänkta arbetslagen skulle kunna uppfylla. På grund av det bortfall som uppstod vid intervjutillfällena, kom endast ett arbetslag att uppfylla det rekommenderade antalet deltagare för fokusgrupper. Detta gör att jag fortsättningsvis benämner intervjuerna som gruppintervjuer.

4.3 Val av intervjupersoner

Jag har valt intervjupersoner utifrån att de har deltagit i en ICDP- utbildning tillsammans med sitt arbetslag. För att få reda på vilka arbetslag som hade gått en ICDP- utbildning i en geografisk radie av 10 mil började jag med att ta reda på vilka utbildade vägledare dvs. s personer som utbildar arbetslag och som fanns inom detta område. Det visade sig finnas endast fem diplomerade vägledare och sju arbetslag som dessa hade utbildat vid denna tidpunkt. På så sätt blev mitt urval av fokusgrupper direkt avgränsat.

Arbetslagen arbetar i förskola, skola och på ett boende för barn och ungdomar. Studien var från början tänkt att vända sig enbart till arbetslag i förskola och skola men eftersom inte fler än fem fanns att tillgå gick också en förfrågan till resurspedagogerna och vårdpersonalen. Jag ansåg att fem arbetslag var för lite att intervjua. Alla tillfrågade arbetslag tackade ja till att medverka i studien På grund av bortfall vid intervjutillfällena kom jag att genomföra sex gruppintervjuer.

4.4 Bortfall

Det blev ett stort bortfall av personal i arbetsgrupperna vid intervjutillfällena och endast i ett arbetslag blev de fulltaliga. Två arbetslag på samma grundskola som hade deltagit i ett arbete med ICDP- vägledare bildade en gemensam intervjugrupp med fem personer, där ytterligare

fem var frånvarande. I två av de tre arbetslagen mot förskolan hade personer slutat sin anställning vilket gjorde att de blev två personer i två arbetslag vid genomförandet av intervjuerna. Dessutom reducerades arbetslaget med resurspedagoger från fem till två personer på grund av sjukdom. I vårdboendets arbetslag med sex personer kom fyra stycken där frånvaroorsaken var sjukdom och ledighet. Detta gjorde att intervjuerna inte uppfyllde de krav på antalet deltagare som fokusgrupper föreskriver i fyra av de sex arbetslagen. Jag beslöt vid varje intervju att genomföra gruppintervjuer i de arbetsgrupper jag hade att tillgå. I efterhand anser jag att bortfallet inte har påverkat min studie eftersom de intervjuades svar blev så likartade.

4.5 Beskrivning av de intervjuade arbetsgrupperna

De intervjuade arbetsgrupperna arbetar i förskola, skola och boende för barn och ungdomar. I arbetslagen finns personer med pedagogutbildning, barnskötarutbildning och vårdutbildning. Fyra av de sex arbetslagen har blivit filmade i olika samspelssituationer med barn av utbildade ICDP vägledare.

Arbetsgrupp 1

Gruppen består av fem deltagare från två arbetslag från F- år 6 och alla är utbildade pedagoger. De blev tillfrågade av en vägledare om de ville arbeta med ICDP. De kände inte till ICDP innan utan blev intresserade av att gå en utbildning efter en information om ICDP. Arbetslagen blev filmade av vägledaren.

Arbetsgrupp 2

Denna arbetsgrupp består av fyra vårdutbildade personer på ett boende för barn och ungdomar. All boendepersonal hade fått direktiv från ledningen att de ska gå en ICDP-utbildning och bli filmade av vägledaren. De kände inte till ICDP innan utbildningen.

Arbetsgrupp 3

Personalgruppen består av tre personer med förskollärary- eller barnskötarutbildning och arbetar på en förskola med barn i åldrarna 2,5-6 år. De blev tillfrågade av en vägledare att vara med på en utbildning och de blev filmade av samma person. De kände inte till ICDP innan utbildningen.

Arbetsgrupp 4

Detta är ingen arbetsgrupp som arbetar tillsammans ute i verksamheten. Personerna arbetar som resurspedagoger med barnskötarutbildning eller annan likvärdig yrkeskompetens på olika skolor. Resurspedagogerna är anställda som extra resurspersoner för barn i behov av särskilt stöd. De träffas dock regelbundet tillsammans med en specialpedagog. Gruppen består av två personer. Resurspedagogerna kände till att specialpedagogen arbetade med ICDP med några andra arbetslag och tog kontakt med henne av eget intresse för att få en utbildning. De har inte blivit filmade av någon vägledare.

Arbetsgrupp 5

Personalgruppen arbetar på en förskola med barn i åldrarna 1-3 år, och de har förskollärar eller barnskötarutbildning. Det är två personer kvar från det arbetslag som gick ICDP-utbildningen. De blev tillfrågade av vägledaren om att delta i ICDP utbildningen och blev filmade av denna.

Arbetsgrupp 6

Den sista arbetsgruppen slutligen, består också av två förskolepersonal med förskollärary- eller barnskötarutbildning som arbetar med barn i åldrarna 1- 5 år. De blev tillfrågade av en vägledare om att delta i en utbildning och de har inte blivit filmade av den personen.

4.6 Intervjuarens förhållningssätt

Vid ett kvalitativt forskningsarbete där tyngdpunkten ligger på tolkning och förståelse är det viktigt att fundera över sin egen roll i hela forskningsprocessen enligt Kvale (1997) och Gubrium& Holstein (2001). De beskriver alla intervjuarens viktiga roll under intervjun. Det har därför känts angeläget att få mer kunskap om intervjuarens förhållningssätt inför mina forskningsintervjuer. Enligt Kvale (1997) är intervjun ett samtal som genom självreflektion tolkas och analyseras från delar till helheten. Undersökaren är en viktig del i en kritisk kunskapsprocess och två personer kan inte uppnå samma resultat. Intervjuaren måste ha kunskap om samspeletsprocesser och vara lyhörd under intervjun samtidigt som den ska leda vidare. Som intervjuare måste jag vara medveten om den maktposition som kan uppstå och den intervjuade kan vara rädd för hur det som sägs kommer att värderas (Kvale 1997). Detta

kan också hända om intervjuaren är alltför strukturerad enligt Thomsom (2002). Eftersom jag är handledare för ICDPs vägledarutbildningar och har en stor förförståelse av ämnet är detta en viktig synpunkt för mig. Det är också viktigt att klargöra syftet med intervjun tydligt och lägga ner tid för att skapa en god och förtroendeingivande stämning bl.a genom att berätta om sig själv och ge ett personligt intryck samt använda ett språkbruk som ligger nära de intervjuade (Kvale 1997, Thomsson 2001). De intervjuade i mina intervjuer får inte uppleva situationen som en utvärdering av ICDP, arbetslagens och vägledarnas arbete utan jag vill att de ska kunna ge spontana beskrivningar om sina upplevelser. Efter intervjun ska de intervjuade känna sig nöjda enligt Kvale (1997). Som intervjuare måste jag också se till att den intervjuade inte tar för mycket plats och bestämmer innehållet, vilket lätt kan uppstå vid öppna frågor (Thomsom 2001).

4.7 Undersökningens genomförande

Jag formulerade en skriftlig information och en förfrågan om deltagande i studien som inleddes med en presentation av mig, var jag arbetar samt att jag är utbildad ICDP-handledare. Fortsättningsvis beskrev jag syfte, metod och konfidentialitet. Efter att vägledarna fått en information om forskningsstudien per telefon av mig, vidarebefodrade de fem ICDP-vägledarna den skriftliga informationen till de arbetslag de hade utbildat. Jag var noga med att tala om att vägledarna inte skulle känna sig tvingade att lämna en förfrågan till sina arbetslag men jag upplevde att de endast tyckte att det var inspirerande. Arbetslagen skulle inom två veckor lämna besked till vägledarna eller ta kontakt med mig.

Jag genomförde en provintervju med en arbetsgrupp för att kontrollera om de frågor jag konstruerat i min intervjuguide fungerade på ett bra sätt. Jag ville också göra en bedömning av hur lång tid en intervju tog att genomföra. Detta för att kunna informera arbetslagen vid tidsbokningen av intervjuerna. Antalet frågor minskades efter provintervjun och intervjun tidsbegränsades till en timma. Provintervjun pågick i 45 minuter och jag upplevde det som lagom tid. Jag reflekterade över intervjufrågorna efter provintervjun för att göra en bedömning så att mina frågor inte var ledande. Provintervjun gick bra och mina frågor blev besvarade (se bil 2)

Intervjuerna genomfördes på personalgruppernas arbetsplatser för att de skulle känna sig bekväma i intervjusituationerna och att det var enklare att jag reste till dem vid intervjutillfällena. Det var en positiv erfarenhet att intervjuar arbetsgrupperna. De var mycket pratsamma och aktiva och lätta att få kontakt med. Jag bedömde att alla arbetsgrupperna tyckte att det var positivt att medverka i intervjuerna och de samtalade engagerat vilket Gubrium och Holstein (2001) bekräftar att så ofta är fallet. Eftersom flera arbetslag inte var fulltaliga kunde jag inte få en uppfattning om arbetslagens samspel och relation dem emellan utan fick utgå från de grupper jag träffade. Min bedömning är att de hade en god kontakt med varandra. Deltagarna gav också varandra mycket bekräftelser på de olika beskrivningar som gavs under intervjuerna. Jag använde mig av direkta frågor till enskilda personer om jag upptäckte att en person började komma bort från ämnet jag var intresserad eller om någon person fick för lite talutrymme. Alla personer i gruppen skulle få möjlighet att ge beskrivningar av ämnet eftersom jag var intresserad av hela arbetsgruppens erfarenheter. Jag upplevde att arbetsgrupperna gav liknade beskrivningar till frågorna. Den stora skillnaden var om arbetsgrupperna hade blivit videofilmade eller inte. De beskrev andra upplevelser av att bl.a ha sett sina kollegor i pedagogiska situationer och deras egna omedvetna agerande. Det framkom tydligt att videofilmning är ett starkt medium.

I intervjuerna har jag utgått från en intervjuguide med tre olika frågeområden. Frågeområdena i intervjuerna är konstruerade i avsikt att belysa de frågeställningar jag har varit intresserad av i mina forskningsfrågor. Intervjuguiden är en hjälp för att se om mina frågor blev besvarade av de intervjuade. Frågorna bestod av huvudfrågor och följdfrågor som ger möjlighet att ge exempel och förtydliga svar. Det har varit viktigt för mig att huvudfrågorna inte har varit för många så att mina frågor inte skulle bli ledande och att jag påverkade deras svar. Min avsikt har varit att frågorna skulle stimulera till ett gott samspel mellan mig som intervjuare och de intervjuade. Beroende på hur upplysande personalgruppernas beskrivningar har varit, har följdfrågor använts under intervjuerna.

Varje intervju startade med en presentation av mig själv, var jag arbetade och att jag var handledare för ICDP- utbildningar. Deltagarna fick också syftet med intervjuerna beskrivet och hur bandinspelningarna skulle användas i studien. De fick också möjlighet att tacka nej till medverkan av intervjuerna om de hade ändrat sig under tiden de fick syftet klargjort för

sig. Intervjun inleddes med att arbetsgrupperna fick börja berätta hur de hade fått kontakt med en vägledare och vad det var som hade gjort att de deltog i ICDP- utbildningen. Avslutningsvis var jag noga med att stämma av att mina frågor hade blivit besvarade och personalgrupperna fick slutligen förtydliga eller tillägga om det fanns något mer att belysa.

I efterhand har jag förstått att jag inte hade en tydlig planering och struktur innan jag startade arbetet med att genomföra studien. Syfte och forskningsfrågor har förändrats under arbetets gång. Det syfte jag till slut valde stämmer bättre överrens med de frågeställningar jag hade. Arbetet med att fördela beskrivningarna under respektive forskningsfråga och kategoriseringar av dem var också ett arbete jag gjorde om några gånger för att säkerställa resultatet. En annan svårighet som jag har upplevt har varit att avgränsa mig. Det fanns flera olika infallsvinklar i min första teoretiska bakgrund som jag sedan valde en utifrån syftet. På grund av det bortfall som uppstod kunde jag tyvärr inte träffa alla i de arbetslag som hade gått ICDP- utbildningen tillsammans. Om studien skulle genomföras idag skulle också urvalet av arbetslag vara mycket större vilket hade gjort att jag hade kunnat använda fokusgrupper i studien och eventuellt göra ett annat urval. Jag hade kunnat valt att inrikta mig på olika verksamheter som t. ex arbetslag i förskola eller skola.

4.8 Bearbetning och analys av intervjuer

I mitt analysarbete valde jag att följa Kvales (1997) analyssteg för tolkningar av kvalitativa forskningsintervjuer. Jag har genomfört sex intervjuer vilka spelades in på band. Fyra intervjuer har transkriberats i sin helhet medan två intervjuer har analyserats genom avlyssning av banden. Detta på grund av den tidsomfattning varje transkribering tog och att de intervjuade arbetsgrupperna gav likartade svar på frågorna. Under analysarbetet har jag utvecklat innebörder av intervjun och de intervjuade arbetsgruppernas beskrivningar har framträtt tydligare. Jag har fördelat arbetsgruppernas beskrivningar under den forskningsfråga som de ger svar på. Banden har avlyssnats flera gånger med forskningsfrågorna tillgängliga. De beskrivningar som har använts från banden har dock transkriberats ordagrant. Det material som inte gav svar på forskningsfrågorna har jag valt bort. Jag har sedan försökt hitta olika kategorier under varje forskningsfråga. Kategorierna utvecklades efter att beskrivningarna placerats under respektive forskningsfråga. Kategorisering är ett av flera angreppssätt att bearbeta intervjuer på enligt Kvale (1997).

4.9 Tillförlitlighet och trovärdighet

Den kvalitativa forskningsintervjuens validitet beror bl.a på om den mäter det den är avsedd att mäta. Det kan vara svårare vid kvalitativa intervjuer (Trost 1993/2005, Thomsson 2001). Trovärdigheten påverkas också av om metoden är rätt vald utifrån den aktuella frågeställningen. Även intervjuarens förhållningssätt och skicklighet anses påverka uttalandenas hållbarhet och trovärdighet. Det går inte att hävda att resultaten är objektiva och sanna eftersom de består av personliga upplevelser (Kvale 1997, Thomsson 2001). Validitet uppstår när relationer mellan argument, begrepp och exempel kan övertyga andra och skapa trovärdighet. Genom att ge exempel och citera delar av intervjuerna får läsaren tydlig information. Kvale (1997) menar att den som genomför undersökningen måste kontrollera, ifrågasätta och teoretiskt tolka sina resultat och tydligt ange sitt utgångsperspektiv på det undersökta ämnet. Enligt Thomsson (2001) handlar validering om teoretisering och om läsarens möjlighet att följa relationen mellan teori och empiri. Om en undersökning är valid framträder resultaten som välgrundade och hållbara för kritisk granskning. Sanning handlar om god förståelse. Den som gör en undersökning måste se till att ge mycket information så att läsaren kan göra en egen bedömning av resultatens generella värde, dvs bedöma rimligheten. Tolkningsmönstret måste vara logisk och möjligt att förstå och det får inte innehålla motsägelser. Tolkningen i texten ska inbjuda läsaren till egna funderingar. Läsaren ska också kunna ta del av forskarens förförståelse, teoretiska utgångspunkter och perspektiv för att få en förståelse av de tolkningar som presenteras. Eftersom forskaren får information om gruppen genom bl.a kroppsspråk pågår en analys även under datainsamlingen. Samtidigt får också forskaren information av validiteten dvs om gruppen är ärlig enligt Wibeck (2000).

I min studie har jag säkrat validiteten genom att ha en tydlig struktur i min rapport så att läsaren kan följa studiens arbetsgång. Jag har en teoretisk förankring i densamma som redovisar tidigare forskning inom det valda ämnesområdet. För att jag ska säkra tolkningen av de intervjuades beskrivningar har jag skrivit ut dessa ordagrant. Resultaten presenteras under respektive forskningsfråga med en inledande text som bekräftas av citat från de intervjuade. Forskningsfrågorna har vid flera tillfällen kontrollerats mot resultaten för att ingen tvekan om validitet ska finnas. Resultaten härleds också till tidigare forskning. Forskningsfrågorna har i sin tur flera gånger kontrollerats mot studiens syfte. Genom att

genomföra intervjuerna på arbetsgruppernas arbetsplatser där de känner sig hemma har jag försökt säkra reabiliteten. Jag har varit noga med att beskriva syftet med intervjun och hur resultatet ska användas. Jag har också tänkt på mitt eget förhållningssätt som intervjuare och att inte använda ledande frågor. Jag har bedömt att de intervjuade arbetsgrupperna har varit ärliga i sina svar och att de inte har haft någon beroendeställning till mig som ICDP-handledare.

4.9.1 Etiska ställningstaganden

Jag har tagit mitt etiska ansvar som forskare och tagit del av de etiska ställningstagandena vid utarbetandet av studien enligt vetenskapsrådets föreskrivningar. Etik innebär en fortlöpande diskussion om hur forskningen ska bibehålla en medvetenhet om sitt handlande vid olika studier. Forskarens relation till forskningsuppgiften och forskningsuppdraget är också viktig. Det har gjort att jag noga har övervägt om min förförståelse kunde vara ett hinder för att få ett trovärdigt resultat. Forskaren ska också ha ett reflekterat etiskt förhållningssätt och agerande. Forskaren får inte heller förvränga eller försköna resultaten i syfte att få stöd för sina hypoteser, vilket har gjort att jag har presenterat många citat från intervjuerna i min resultatdel (Vetenskapsrådet 2005). Däremot har jag några gånger strukit fniss, hummanden och upprepningar för att göra texten mer tillgänglig för läsaren.

Kravet på individskydd kan beskrivas i fyra allmänna krav som informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav. Under varje krav finns sedan ett antal regler som förtydligar ståndpunkterna samt råd och rekommendationer. Jag har varit noga med att följa de riktlinjer som beskrivs under informationskrav om hur forskaren måste informera om syfte med studien, vilka villkor som gäller för att delta i studien, att deltagandet är frivilligt och att det är fritt för deltagaren att avsluta sin medverkan när som helst. Jag har informerat intervjugrupperna både skriftligt innan de samtyckte till att medverka i studien och som inledning vid intervjutillfället angående detta. Deltagarna måste också få information om hur resultatet och studien ska användas, vilket deltagarna i min studie har fått vid samma tillfällen. Detta är särskilt viktigt om det finns risk för negativa följder av studien. Jag har bedömt att risken för negativa följder på grund av medverkan i min studie är mycket liten. Deltagarna i de intervjuade arbetsgrupperna har inte heller kommit med några farhågor angående detta (Vetenskapsrådet 1990).

I samtyckeskravet finns riktlinjer om att samtycke måste fås av uppgiftlämnaren eller deltagaren i studien för att publicera resultaten. Jag har informerat arbetsgrupperna om hur jag ska använda bandinspelningarna och presentera resultatet. Jag har fått deras godkännande av att använda resultaten på det sätt jag gör i denna studie. Det får inte heller finnas ett beroendeförhållande mellan undersökaren och deltagarna, vilket jag tydliggjorde vid min presentation vid intervjutillfällena. Forskaren ska inte vara styrd av lojalitet utan även lyfta fram önskat resultat. Detta har varit självklart för mig i mitt arbete med att analysera resultatet. Jag har inte heller känt någon beroendeställning till stiftelsen ICDP där jag ingår i styrelsen (Vetenskapsrådet 1990).

Deltagarna ska kunna medverka i en studie med förtroende om att deras konfidentialitet skyddas i möjligaste mån enligt konfidentialitetskravet. Det är viktigt att forskaren försöker försvåra identifiering av deltagarna för utomstående. I mina beskrivningar av de intervjuade arbetsgrupperna har jag plockat bort den information som kan identifiera dem. Jag har även övervägt konsekvenser för arbetsgrupperna att delta i undersökningen eftersom absolut konfidentialitet inte kan säkerställas på grund av att urvalet var begänsat vid intervjutillfället.. De resultat och uppgifter om enskilda personer som jag har fått kännedom om kommer endast användas vid forskning enligt nyttjandekravet och inte överlämnas till andra intressenter (Vetenskapsrådet 1990).

Till sist ska deltagarna få möjlighet att läsa ev. känsliga avsnitt i studien och få information om hur resultaten ska publiceras samt få en rapport eller en sammanfattning av undersökningen. Jag har inte bedömt att deltagarnas beskrivningar har varit av den art att de skulle behöva läsa rapporten innan den bedöms som färdig. Däremot ska alla arbetslag få en rapport när den är godkänd och klar. Rapporten kommer att publiceras på min arbetsplats, för stiftelsen ICDP, samt på sedvanligt sätt för en D- uppsats vilket de intervjuade arbetsgrupperna har fått information om.

I kapitel 5 som följer presenterar jag de resultat jag fick av mina gruppintervjuer..

5 Resultat

I detta kapitel kommer resultatet av intervjustudien att presenteras. Syftet med min studie har varit att studera International Child Development Programmes med utgångspunkt av en förändrad syn på barn i samhället och utbildningen i Sverige. De frågeställningar jag har formulerat utifrån mitt syfte är: Hur beskrivs ICDP utbildningen av deltagarna? Vad menar deltagarna att ICDP utbildningen har inneburit för deras pedagogiska arbete? Vad menar deltagarna att ICDP utbildningen har inneburit för barnen som är föremål för ICDP? Jag beskriver svaren på mina forskningsfrågor med hjälp av kategorier. De olika beskrivningskategorierna rubriceras, presenteras och exemplifieras med citat från intervjuerna. Variationerna i svaren kommer till uttryck i de skilda kategorierna.

Jag har intervjuat sex arbetsgrupper med personal från förskola, skola och boende för barn- och ungdomar. Det var de arbetsgrupper som bildades efter det bortfall som uppstod vid intervjutillfällena. Antalet deltagande personer i intervjuerna är arton sammanlagt.

5.1 Hur beskrivs ICDP- utbildningen av deltagarna?

Inom detta område har jag velat ta reda på arbetsgruppernas beskrivningar av ICDP- utbildningen.

Deltagarna beskriver att ICDP är ett redskap som hjälper dem att bli medvetna om olika samspelsmönster

En arbetsgrupp beskriver att ICDP har gett dem ett redskap att jämföra sitt eget agerande mot. De har blivit mer medvetna om olika samspelsmönster. Denna beskrivning lyfts också fram i tidigare forskning om samspels- utbildningsprogram (Hundeide 2002, Hellström 2003).

Man fick någonting och börja och brottas mot, och man fick något att börja tänka utifrån och jämföra sitt eget sätt. Det här att bli medveten, det var bra. Intervjugrupp 4

När vi fått de åtta temana klart för oss såg man ju hur andra gjorde dom här. Intervjugrupp 2

Det är intressant att se att vi gör på olika sätt. Intervjugrupp 5

Deltagarna beskriver att ICDP är att ta del av andras agerande i pedagogiska situationer

De arbetslag som blev filmade fick på videofilmerna se hur kollegorna gör i olika pedagogiska situationer. Detta gav dem en ny positiv erfarenhet i arbetslaget och intressanta diskussioner. Det framkom att personalen hade liten erfarenhet av att se varandra i pedagogiska situationer. En utbildning som ges i grupp ger deltagarna möjlighet att dela erfarenheter, att göra det individuella universellt, att stötta varandra och att hitta olika lösningar på problem (Hellstöm 2003).

Det är inte ofta man ser varandra på detta sätt. Man skulle ha mer arbetsbyten och träffa varandra mer. Det är värdefullt att få göra något tillsammans alla. Det är inte alltid man gör det. Intervjugrupp 1

Det har påverkat arbetslaget. Man har fått en inblick i hur andra gör. Intervjugrupp 1

Det var också roligt att se andra. Jag fick se situationer som jag inte hade sett förut. Jag fick se situationerna i ett annat perspektiv och vi prata mycket. Intervjugrupp 2

Genom att se på varandras inspelade samspelssituationer i utbildningen fick personalen positivt bekräftelse på sitt agerande från kollegor i pedagogiska situationer. Det upplevde de som värdefullt och positivt. Genom att gruppen har etablerat en tillitsfull kontakt för varandra vågar deltagarna bekräfta varandra. Det är också ett sätt att identifiera sig med andra och få stöd för sina tankar och erfarenheter (Hundeide 2000).

Det är först när man får höra de andras ord som det blir klart för en själv att det är bra det man gör och en annan verklighet, och det som man upplever som en styrka i sitt beteende och när även andra ser det och sätter ord på det blir man ännu mer bekräftad. Orden blir värdefulla och mer viktiga när andra kan uppleva det man gör. Intervjugrupp 1

Det är inte bara du som tycker det. Man blir stolt över det man gör. Intervjugrupp 2

5.2 Vad menar deltagarna att ICDP- utbildningen har inneburit för deras pedagogiska arbete?

Det jag ville ta reda på var om de hade förändrat något i det pedagogiska arbetet och om de använder kunskapen om ICDP medvetet. Jag var också nyfiken på om deras syn på sig själva och kollegorna hade förändrats.

ICDP- utbildningen har inneburit att deltagarna har blivit stärkta i sin yrkesroll

De flesta program framhåller de vuxnas redan positiva samspelsmönster med barnen för att de ska uppleva sig som kompetenta och dugliga. (Hundeide 2001, Rye 2002a, Hellström 2003, Olsson, Hagekull & Bremberg 2003) Personal i alla arbetsgrupper framhöll det positiva med att få bekräftelse på sitt eget agerande i pedagogiska situationer av ICDP vägledarna. De kände sig stärkta i sin yrkesroll. Enligt Hundeide (2000) är det viktigt att bekräfta deltagarna och lyfta fram redan goda samspelsmönster för att kunna åstadkomma en förändring.

Man har fokus på barna på nåt vis, och man gör ju mycket utan att tänka på vad man gör, Precis det var ju det vi fick då bekräftat på nåt vis och man tänker kanske inte alltid på varför det är så bra att man gör på det sätt som man gör. Intervjugrupp 1

*Man fick ett kvitto på att man liksom jobba bra. Man gjorde ju dom här grejerna som vi tog upp
Intervjugrupp 2*

För på någe vis så tyckte man väl att man redan hade mycket av det här fast man inte just hade fått det bekräftat av någon. Det tyckte vi ju att det var rätt så skönt att få i alla fall på nåt vis. Intervjugrupp 6

ICDP- utbildningen har inneburit att deltagarna får bekräftelse i sitt pedagogiska arbete

Personalgrupperna beskriver att förhållningssättet i ICDP inte upplevdes som en ny kunskap för dem när de gick utbildningarna. De upplevde att de redan gjorde mycket av detta. De uppger dock att fast de känner igen de åtta temana i vardagen kan de vara svåra att följa ibland. Rye (2002b) menar att vi alla har vårt individuella interaktionsmönster vilka är svåra att förändra. Situationer och människor väcker känslor hos oss som kan vara svåra att styra över. Ibland reagerar vi också med negativa motmönster.

*Först tyckte vi väl inte att det var så jättesvårt. På något vis så tyckte man väl att man redan hade mycket av det här fast man inte just hade fått det bekräftat av någon, sedan såg man att man inte alltid gjorde så.
Intervjugrupp 4*

Man läser dom så där snabbt och bara igenom så, tänker man jaha men det här håller man ju faktiskt på med, och sen så vet man då att ibland så har man alla de här temana , jättebra, men andra gånger så är det ju inte alls så va. Intervjugrupp 6

Och då tyckte jag att vissa av punkterna var lätta och redan igång och en del är ju lite svårare om man säger. Intervjugrupp 6

ICDP- utbildningen har inneburit att deltagarna kan sätta ord på vad de gör i sitt pedagogiska arbete

Det gavs uttryck för i intervjuerna av personer från några arbetsgrupper att de ansåg att de fick ett nytt språk på sitt och andras beteende i och med ICDP utbildningen. Hundeide (2000) menar att det är viktigt att deltagarna får ett redskap att omvandla teorin i praktiken. Ett första steg mot detta är att kunna sätta ord på det man gör.

Det är först när man får ord och sätter ord på det man gör som det blir klart för en själv. Intervjugrupp 4

Jag tyckte det var intressant och kul faktiskt. Det var mycket man kände igen va, men man fick ju nya ord på det, så det var kul(...) och helt spontant så såg vi ju det här, när vi fått åtta temana klart för oss så såg man ju hur andra gjorde dom här, oj , där var ju åttan. Intervjugrupp 2

Det har varit bra att få ord på det man gör. Man blir mer medveten om vad man gör Intervjugrupp 3.

ICDP- utbildningen har inneburit att personalen fått en ökad medvetenhet om sig själva som pedagoger

Från några arbetsgrupper beskriver personer att de har ökat sin medvetenhet om sig själva som pedagoger. Ett av ICDPs mål är att betona den vuxnes vägledande och pedagogiska roll. För detta krävs en medvetenhet hos de vuxna (Hundeide 2001).

Vilket gjorde att jag gjorde saker mer medvetet saker som jag tidigare inte hade varit medveten om Intervjugrupp 5

En pedagog kommenterar att det viktigaste är insikten och medvetenheten i sitt agerande.

Det viktiga med hela ICDP och allt det här som vi jobbar med är ju medvetenheten om det. Att man är medveten nu gjorde jag käpprätt åt skogen och jag är medveten om att nu blev det bra, ja, att jag kan skilja på det. Intervjugrupp 6

Det ges också en beskrivning från en person i en arbetsgrupp att arbetet med ICDP kanske kan leda till förändringar på sikt i det pedagogiska arbetet och att det hittills ligger på den medvetna nivån för henne.

Inte direkt förändrat men det kanske leder till en förändring, utan det är mest på det här medvetandegörande planet än, för mig är det så i alla fall. Intervjugrupp 6

Den ökade medvetenheten har lett till att personer från några arbetsgrupper blivit mer självkritiska över sitt agerande i pedagogiska situationer. Detta är ett av huvudsyftena med ICDP (Hundeide 2000, Westmark 2004). Självkritik av den egna praxisen leder till självinnsikt och förändring (Hundeide 2001, Westmark 2004).

Gjorde jag som jag tyckte jag att jag skulle ha gjort eller kunde jag ha gjort på något annat sätt och jag tänker framför allt det här jobbet att få fram i en helt hopplös situation, få fram det positiva, de tycker jag är väldigt svårt, det jobbar jag med precis hela tiden. Intervjugrupp 4

Jag känner att man måste jobba jättemycket med sig själv i samspelet med barnen hela tiden. Man är själv största kritikern Vi kan alltid bli bättre, det är en process. Intervjugrupp 5

Personal från flera arbetsgrupper beskriver att den ökade medvetenheten har gjort att de tänker och pratar med varandra om förhållningssätt i relation till det pedagogiska arbetet.

Mer allmänt tänker vi mer på förhållningssättet och hur vi ska möta barnen. Intervjugrupp 3

5.3 Vad menar deltagarna att ICDP- utbildningen har inneburit för barnen som är föremål för ICDP?

Inom detta frågeområde har jag ställt frågor om barnen och barngruppen har påverkats av ICDP- utbildningen.

ICDP- utbildningen har inneburit att barnen får mer bekräftelse

Personer från många arbetsgrupper ger exempel på att barnen får mer bekräftelse av dem efter ICDP utbildningen Detta är ett av huvudmålen med ICDP. Barn ska bli accepterade som de är och få bekräftelse enligt Hundeide (2001). De vuxnas syn och förväntningar på barnet påverkar deras sätt att svara på barnets signaler (Rye 2002b, Hellström 2003). Detta beskriver barn som egna individer men beroende av de vuxnas förhållningssätt.

Vi är mer noga med att bekräfta och ha en dialog med barnen runtomkring. Intervjugrupp 1

Vi bekräftar barnen på olika sätt och försöker ta tillvara småstunderna.. Intervjugrupp 5

Det barn vi inte hade så mycket samspel med arbetade vi mer medvetet med genom att bekräfta mer. Intervjugrupp 5

En personalgrupp har dock försökt att arbeta mycket medvetet för att implementera de åtta temana i vardagen. De följer regelbundet upp om barnen i barngruppen får uppmärksamhet och samspel utifrån de åtta temana från dem varje månad. När personalen känner att de har

agerat utifrån ett tema skriver de barnets namn och det tema de har använt och lägger lappen i en burk. Varje månad tömmer de burken och ser då vilka barn som har fått lappar. Då de upptäcker att något barn har fått få eller ingen lapp som visar att de har fått uppmärksamhet av personalen går de medvetet in för ett arbete att bekräfta barnet. Detta skapar intressanta diskussioner och iakttagelser i personalgruppen enligt dem.

Vad kommer det sig att det här barnet inte har nån lapp? Då har man ju kommit till en diskussion, och sen kom månaden efter då har just det barnet fått massa uppmärksamhet. Intervjugrupp 6

*Och då så fort vi har liksom känt ja den här punkten, så det här har jag gjort med det här barnet idag då har man bara skrivit namnet och den punkten” (med punkt menar personalen tema, min kommentar)
Intervjugrupp 6*

På personalmöten när vi ska tömma den där burken och så noterar vi då , vilka som har fått och inte fått och då. har det lett till diskussioner och vi har funderat på varför har just det här barnet fått så mycket, ja, om det kan ha tagit tid från nåt annat barn. Ja så det har lett till intressanta diskussioner , det har det ju, ja verkligen. Intervjugrupp 6

ICDP- utbildningen har inneburit att barnen deltar mer i vardagliga sysslor

En arbetsgrupp beskriver att de tar med barnen mer nu i de vardagliga sysslorna i verksamheten och gör barnen delaktiga. De vuxna har en pedagogisk och vägledande roll som bäst utförs i vardagliga situationer lyfter flera studier fram (Hundeide 2001, Klein 2003, Hellström 2003). I ett sociokulturellt perspektiv formas vi av de olika miljöernas möjligheter och normer (Nordin Hultman 2004).

*Man tar med sig barna och man gör lite annorlunda saker. Det blir ju en del, när man gör sina vanliga arbetsuppgifter så här som ingår i ett hushåll, t.ex tvättstugan (...) Det där är ju nya upplevelser.
Intervjugrupp 2*

ICDP innebär att barnen samspelar med vuxna i sin omgivning

En person i en arbetsgrupp uppgav att hon har förändrat sitt kroppsspråk gentemot barn. Hon anser att det har påverkat hennes relation till vissa barn positivt. Personen beskriver att hon är lugnare i sitt agerande mot ett särskilt barn och att hon ser en effekt av detta. Det är viktigt som vuxen att vara lyhörd för barnet och anpassa sig själv efter denna menar Hundeide (2001) och Rye (2002). Barn utvecklas i samspel med andra och påverkas av omgivningen i sitt agerande (Säljö 2000).

Fast något som jag känner att jag har fått lite mer gratis i det här det är mitt eget kroppsspråk. Där kan jag känna att där har jag också förändrat mitt tonläge och mitt kroppsspråk gentemot när jag möter barnen. Så kan jag känna att liksom att nu tänker jag till här och så ändrar jag mig lite och jag kan

känna att hela mitt kroppsspråk förändras. Dels var det en som påpekade för mig att när du pratar med honom nuförtiden ser du alltid så lugn ut. Intervjugrupp 4.

Personen ser också en skillnad i sin och andra pedagogers sätt att bemöta barnet på och hur det påverkar barnets agerande. De vuxnas förhållningssätt mot barnen påverkar deras beteende visar studier (Hundeide 2001, Hellström 2003, Olsson, Hagekull& Bremberg 2003). Barn lär sig sociala beteenden i samspel med viktiga vuxna i sin omgivning. Beteendet förstärks och vidmakthålls genom omgivningens reaktioner (Hellström 2003).

Men jag märker när andra lärare pratar med honom när han är arg eller när dom ska be honom göra nånting så kan han vara väldigt taggig men sen kan jag i princip stå i dörren och säga eller bara va i klassrummet och då kan jag säga , du nu gör du det här och jag säger det på mitt sätt och då tar han det Intervjugrupp 4.

5.4 Sammanfattning av studiens resultat

Studiens syfte är att diskutera innebörder av International Child Development Programmes med utgångspunkt från en förändrad syn på barn i samhället och utbildningen i Sverige. De olika kategorierna som konstruerades för att spegla de tre forskningsfrågorna belyser olika innebörder av ICDP.

Under den första forskningsfrågan, hur beskrivs ICDP- utbildningen av deltagarna, lyfts två innebörder av ICDP fram. Deltagarna beskriver att ICDP är ett redskap som hjälper dem att bli medvetna om olika samspelsmönster. Det framkommer också att ICDP är att ta del av andras agerande i pedagogiska situationer.

Med hjälp av den andra forskningsfrågan har jag velat ta reda på vad deltagarna menar att ICDP- utbildningen har inneburit för deras pedagogiska arbete. I deltagarnas beskrivningar kommer ett flertal innebörder av ICDP fram. De menar att ICDP-utbildningen har inneburit att de har blivit stärkta i sin yrkesroll, att de får bekräftelse i sitt pedagogiska arbete och att de kan sätta ord på vad de gör i sitt pedagogiska arbete. En annan innebörd som deltagarna beskriver är att ICDP- utbildningen har inneburit att de fått en ökad medvetenhet om sig själva som pedagoger.

På frågan vad deltagarna menar att ICDP- utbildningen har inneburit för barnen ges ett fåtal olika beskrivningar av arbetsgrupperna. De innebörder av ICDP som framkommer i

deltagarnas beskrivningar är att barnen får mer bekräftelse, att barnen deltar mer i vardagliga sysslor och att de samspelar med vuxna i sin omgivning.

6 Diskussion

I detta kapitel kommer studiens delar att sammanfogas till en helhet där jag diskuterar innebörder av International Child Development Programmes med utgångspunkt av en förändrad syn på barn i samhället och utbildningen i Sverige. Jag kommer även att ge förslag till möjliga vidare studier.

I tidigare studier om barn framkommer att synen på barn har förändrats över tid. Orsaken har varit samhälliga förändringar samt forskning om barn. Samtidigt som barndomen idag anses som en viktig period i människans liv har samhällets krav ökat för barnen (Holmdahl 2000). Barnen ses som kompetenta och jämlika men är trots det beroende av vuxna för att bl. a få sina emotionella behov tillgodosedda och bli vägleda (Rye 2002b). Pedagoger och andra vuxna möter idag barn som ska vara delaktiga i samhället. Barnen har också rättigheter och förväntas ha åsikter om det mesta som rör deras utveckling och utbildning. Det ställs också andra krav på de vuxna idag vilket har gjort att pedagogernas roll gentemot barnen har förändrats (Sandin 2003b). Fortfarande har också staten en stor roll i barns uppfostran och utveckling genom bl.a barn- skolhälsovård, förskola, skola och olika professionella yrkesgrupper som arbetar med att ge stöd till barn och familjer (Holmdahl 2000).

I deltagarnas beskrivningar i intervjuerna ges beskrivning av olika innebörder av ICDP. Ett av målen med ICDP är att bli mer medveten om sitt eget samspel och vad ett gott samspel innebär (Hundeide 2000). ICDP- utbildningen har gett gruppen ett redskap att jämföra sitt eget agerande emot. Jag anser att det visar på att de vuxna har fått en större förståelse av sitt och andras samspelelmönster och dess betydelse i arbetet med barnen. Det är i samspel med andra människor som barn lär och utvecklas. Det centrala i den vuxnes roll är att göra denna kommunikation meningsfull (Balldin & Qvarsell 2004). Från att ha ansett att barnen styrdes av onda krafter som kyrkan kunde stävja har de vuxna fått en allt större betydelse för barnen. Vuxna har tidigare också haft en mer uttalad fostrande roll där barnen skulle anpassas till lydnad för att bli goda samhällsmedborgare. Barnen skulle fostras för samhällets krav och

behov och de vuxnas samspel med barnen gavs ingen betydelse. När inte föräldrarnas förmåga räckte till för barnens fostran trädde staten in som en garant för en god barndom. Det centrala i den vuxnes roll idag är att förstå interaktionens betydelse och att göra innehållet i kommunikationen meningsfull för barnet (Säljö 2000).

I sina beskrivningar av ICDP- utbildningen uppger arbetsgrupperna också att de har fått ta del av andras agerande i pedagogiska situationer. De uttrycker att det har varit positivt att dela erfarenheter av det pedagogiska arbetet i grupp. De som har blivit filmade har fått se sina kollegor i arbetet med hjälp av videofilming. Vägledarna har filmat personalen och sedan plockat fram goda exempel på samspel med barnen som har visats i respektive arbetslag. För lärande är socialt samspel med andra och att dela erfarenheter i grupp en viktig förutsättning för både barn och vuxna (Hundeide 2000). Människan är social och har behov av att ingå i en gemenskap med andra. Även de vuxna gör på så sätt nya erfarenheter samt påverkas i sitt agerande mot barnen av omgivningen (Säljö 2000).

Arbetsgrupperna ger flera olika beskrivningar av ICDPs innebörder som belyser vad ICDP- utbildningen inneburit för det pedagogiska arbetet. De anser att de har blivit stärkta i sin yrkesroll och att de har fått bekräftelse i sitt pedagogiska arbete av både kollegor och av utbildningarnas ledare. Det är ett av målen med många samspelsprogram/ utbildningsprogram (Hundeide 2001, Hellström 2003, Olsson, Hagekull & Bremberg 2003). Detta har gjort att de också kan beskriva vad de gör och att de fått en ökad medvetenhet om sig själva som pedagoger. Den ökade medvetenheten har också gett upphov till självkritik av det egna agerandet. Detta belyser att de har en syn på barn som visar att det inte är barnen som ska förändras i det pedagogiska arbetet utan pedagogerna. Barn formas på olika sätt beroende vilka miljöer och vuxna de möter (Säljö 2000). Barn ska dock inte fostras och anpassa sig som tidigare betonades. De vuxna hade tidigare en auktoritär roll mot barnen som inte skulle ifrågasättas. Synen på barn var att de hade en underordnad roll gentemot de vuxna (Holmdahl 2000). Pedagogerna ska idag synliggöra sig själva för att kunna förstå barnen och få kunskap om dem och deras behov genom bl.a egen reflektion (Lindgren 2003). Detta visar att arbetsgrupperna har förstått att de har en viktig roll som vuxna i arbetet med barnen. Inga beskrivningar framkommer om de vuxnas fostrande roll som pedagoger som tidigare var central inom utbildningen (Holmdahl 2000). De framställer dock inte heller barnen som några samarbetspartners eller som delaktiga i det pedagogiska arbetet vilket inte behöver betyda att

de inte ser barnet på detta sätt. Barn ska idag vara delaktig i sitt lärande. De vuxna ska ha en vägledande roll där barnen är delaktiga i planering och utförande vilket inte arbetsgrupperna ger några beskrivningar av (Säljö 2000). Det framkommer från en arbetsgrupp att ICDP-utbildningen kanske leder till en förändring på sikt men att det ännu så länge handlar om deras egen medvetenhet. Deltagarna har utformat sin egen förståelse av ICDP men inte ännu utvecklat någon ny praxis. Deltagarna beskriver detta med att de känner igen de åtta temana men att de ibland är svåra att följa.

Personalen ger inte så många exempel på vad ICDP- utbildningen har inneburit för barnen. En orsak kan vara att det var för tidigt att fråga personalen om detta eftersom fyra av de sex arbetslagen hade gått sina ICDP- utbildningar några månader innan jag gjorde mina intervjuer. Alla arbetsgrupper beskriver dock att de ger barnen mer bekräftelse samt tar tillvara småstunderna med barnen mer för samspel. Detta visar att de inte enbart utgår från barnen som en grupp utan också ser de enskilda barnen och deras behov. De har även förstått samspelets betydelse för barnen. Det enskilda barnets behov och rättigheter beskrivs i barnkonventionen och är också en av huvudprinciperna i den (Ds 2000). Dagens kompetenta barn behöver vuxna som ser och bekräftar dem utifrån den bilden (Sandin 2003b). Barn skulle tidigare ses som ett kollektiv och liten möjlighet för att få sina egna behov tillgodosedda. De skulle inte ges för mycket uppmärksamhet eller bekräftelse. Pedagogerna skulle inte heller upprätta någon djupare relation till barnen (Hatje 1995). Barnen har dock setts som sociala varelser i och med barninstitutionernas utbyggnad (Simmons- Christenson 1997). Detta lyfts även fram idag genom att barn ska utvecklas i samspel med andra och att ett interaktionistisk syn på lärande finns (Hundeide 2001, Säljö 2000). Någon pedagog beskriver att ICDP har inneburit att barnen samspekar på ett annat sätt med vuxna i sin omgivning. I beskrivningarna framkommer att hon ser skillnaden i sitt och andras bemötande av barnen och hur det påverkar barnens agerande. Detta är en intressant iakttagelse anser jag som visar att de vuxnas förhållningssätt mot barnen är av avgörande betydelse för ett gott samspel.

Kulturen som barnet föds in i och lever i har också stor betydelse för deras utveckling. Genom samspel med andra blir barnet delaktig i hur andra tänker, uppfattar och agerar (Säljö 2000). Detta bekräftas av ICDP genom att programet ska användas i vardagliga situationer (Rye 2002b). Den bästa läromiljön sker i vardagliga situationer genom det naturliga samtalet (Säljö 2000). Den arbetsgrupp som arbetar på ett boende för barn och ungdomar får en annan

möjlighet att använda kunskapen om ICDP i vardagliga situationer. Detta beskriver de också som en förändring av vad ICDP- utbildningen har inneburit för barnen.

Det som har varit intressant med studien är också att trots att de intervjuade arbetsgrupperna arbetar i skilda verksamheter och har varierande arbetsuppgifter ger de likartade svar på intervjufrågorna. Detta visar att International Child Development Programmes förmedlar ett förhållningssätt som kan överföras till olika verksamheter.

Jag anser att det finns mycket mer att studera både gällande synen på barn och samspelsprogrammet International Child Development Programmes. Det vore mycket intressant att följa några arbetslag över tid och se om fler förändringar och beskrivningar gällande vad ICDP kan innebära för barnen skulle presenteras. Det vore också intressant att fördjupa personalens syn på barn närmare. Ett annat intressant forskningsområde vore att jämföra några samspels/ utbildningsprogram med varandra. Vidare studier skulle också kunna kompletteras med observationer av arbetslag samt intervjuer med barn som finns i deras grupper. Jag anser att jag har fått en stor och fördjupad kunskap av innebörden av ICDP med utgångspunkt från en förändrad syn på barn i samhället och utbildningen i Sverige.

Referenslista

- Asplund, Carlsson, Maj, Pramling Samuelsson, Ingrid & Kärrby, Gunni (2001): *Strukturella faktorer och Pedagogisk kvalitet i barnomsorg och skola*. Stockholm: Skolverket.
- Balldin, Jutta & Qvarsell, Birgitta red (2004): *Barns villkor och rättigheter*. Skriftserie från Utvecklingspsykologiska seminariet, 71. Stockholms universitet.
- Carlgren, Ingrid (1999): *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Ds 2000: *Mänskliga rättigheter, Konventionen om barnets rättigheter*. Regeringskansliet, 2000.
- Edenhammar, Karin (2001): Inledningsord i Karsten Hundeide, red: *Vägledande samspel*.
- Edenhammar, Karin & Niss, Gunilla (2004): *Basprogram för ICDP vägledarutbildning*. Stiftelsen ICDP.
- Friman, Helena, Henschen, Helena, Högberg, Lena, Silvén- Garnert, Eva & Södelling, Ingrid (1985): *Skolbarn, en folkundervisning växer fram*. Stockholm: Tidens förlag.
- Gubrium, J.F & Holstein, A (2001): *Handbook of interview research. Context & Method*. Thousand Oaks: Ca Sage
- Hatje, Anna- Karin (1995): *Barndomens historia*. Centrum för Barnkulturforskning, 25. Stockholms universitet.
- Hedenborg, (2005): I Colin Heywood, red: *Barndomshistoria*, s 257-305. Lund: Studentlitteratur.
- Hedenbro, Monica & Wirtberg, Ingegerd (2000): *Samspelets kraft*. Stockholm: Liber.
- Hellström, Agneta (2003): *Föräldrautbildning Parent Training för barn med Beteendeproblem En översikt av några väl utvärderade nordamerikanska program*: Akademiska sjukhuset, Uppsala [Opublicerat]
- Hindgren, Barbro (1999): *Barn som far illa*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Holmdahl, Barbro (2000): *Tusen år i det svenska barnets historia*. Lund: Studentlitteratur.
- Hundeide, Karsten (2000): *Det nye ICDP programme*. Oslo universitet, Institutionen för Specialpedagogik [Opublicerat.]
- Hundeide, Karsten (2001): *Vägledande samspel*. Stockholm: Rädda Barnen.

- Hundeide, Karsten (2002): *Skoleprosjektet på Sunnmøre. Forandring gjennom bevisstgjøring av egen praksis. En pilotstudie av ICDP Programmet i skolen*. Familjedepartementet, Oslo [Opublicerat]
- Klein, Pnina (2003): A mediational approach to early intervention. I Samuel, Odom, Marci, Hanson; James, Blackman & Sudha Kaul, red: *Early Intervention Practices Around the World*, s 69- 89. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitative forskningsintervjuen*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindgren, Anne-Li (2003): Att ha fokus på barns aktivitet, hur förskolebarndomen blev norm i välfärdsstaten, I Bengt Sandin & Gunilla Halldén, red: *Barnets bästa*, s 177-219. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Nordin Hultman, Elisabeth (2004): *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber.
- Nyberg, Lilianne, Lindberg, Lene (2003): *Utagerande førskolebarn- hur kan de hjælpas?*. Arbetsrapporter från Enheten for Psykisk Hälso, 7. Samhällsmedicin, Stockholms läns landsting, Stockholm.
- Olsson, Ingrid, Hagekull, Berit & Bremberg, Sven (2003): *Stöd till föräldrar för att främja barns och ungdomars psykiska hälsa- en systematisk kunskapsöversikt*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.
- Petersson, Gunilla (2003): Med hänsyn till barnets vilja? Socialtjänstlagens barnperspektiv och den nya välfärdsstatens villkor. I Bengt Sandin & Gunilla Halldén, red: *Barnets bästa*, s 139-176. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Regleringsbrev (U 2004/ 5173/ DK)*
- Rye, Henning (2000): *Paradigmeskifte i forståelsen av tidlig Psykosocial utvikling*. Föreläsning vid en landskonferans i Lillehammer 2000-01-13-14.
- Rye, Henning (2001): *Helping children and families with special needs: a resource- oriented approach*. Arbetsrapport från Specialpedagogiska instituttet, Oslo universitet.
- Rye, Henning(2002a): "Paradigmeskiftet" i arbeidet med barn med spesielle behov: overveielser om dets bakgrunn og utveckling. I *Relations- og ressourcorienteret paedagogik, temanummer 4/2002*. Skolepsykologi. Danmark.
- Rye, Henning (1993/ 2002b): *Tidlig hjelp til bedre samspill*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Sandin, Bengt (2003a): *Välfärdsstatens omvandling och en ny barndom*. I Bengt Sandin & Gunilla Halldén, red: *Barnets bästa*, s 7-25. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.

- Sandin, Bengt (2003b): *Barndomens omvandling-från särart till likart*. I Bengt Sandin & Gunilla Halldén, red: *Barnets bästa*, s 221-240. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Schiratski, Johanna (2002): *Barnrättens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Simmons- Christenson, Gerda (1997): *Förskolepedagogikens historia*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Säljö, Roger (2000): *Lärande i praktiken*. Stockholm: Prisma.
- Thomsom, Helene (2002): *Reflexiva forskningsintervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, Jan (1993/2005): *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådets rapportserie. (VR 2005:1)*
- Vetenskapsrådet (1990): *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*, Stockholm.
- Westmark, Peter (2002): Relationskompetence- et didaktisk perspektiv. I *Relations- og ressourceorienteret pædagogik, temanummer 4/2002*. Skolepsykologi. Danmark.
- Wibeck, Victoria (2000): *Fokusgrupper- om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Widengren, Gunilla (1996): *Barnets århundrade, Ellen Key*. Stockholm: Informationsförlaget.

Bilaga 1

Förfrågan om deltagande i en intervjustudie om att arbeta med ICDP i arbetslaget med en ICDP vägledare

Jag heter Åsa Lindström och arbetar som rådgivare på Specialpedagogiska institutet i Örebro. Jag har också en magistrandtjänst på 25% på Örebro universitet, där jag ska göra en studie och skriva en D- uppsats i specialpedagogik.

Som en del i mitt arbete utbildar jag vägledare i ICDP. Jag har gått en handledarutbildning i ICDP som ger mig denna kompetens.

Syftet med min studie är att ta reda på deltagarnas upplevelser att med sitt arbetslag arbeta med ICDP. Jag vill också ta reda på om deltagarna har påverkats i det pedagogiska arbetet och på vilket sätt de ev. har gjort det.

Härmed undrar jag om ert arbetslag skulle vilja medverka i en intervju angående detta. Det är er ICDP vägledare som distribuerar brevet. Era namn kommer att behandlas konfidentiellt, och det kommer inte att synas i texten var ni arbetar. En förfrågan kommer att skickas ut till arbetslag i flera kommuner och verksamheter. Jag vill träffa hela ert arbetslaget tillsammans. Meddela mig senast 2003-11-14 på telefon 0708-782972 eller till er ICDP vägledare om ni vill delta, så att vi kan boka en tid. Intervjun tar 60 min och ni får den färdiga studien när den blir klar.

Vänliga hälsningar
Åsa Lindström

Bilaga 2

Intervjuguide

Inledande frågor

När träffade ni en ICDP vägledare?

Hur kom det säg?

Vad gjorde er nyfikna?

Hur upplevde ni det att arbeta med ICDP?

Vad var positivt?

Vad var mindre bra?

Vad skulle ni ha velat arbeta mer med?

Har ni förändrat något i ert pedagogiska arbete?

Om ja, ge exempel

Hur gjorde ni tidigare?

Har ICDP påverkat ert arbetslag?

Har er syn på varandra förändrats?

Har er syn på er själva förändrats?

Ser ni någon förändring hos barnen?

Om ja, ge exempel

Om nej, varför inte?

Ser ni någon förändring hos barngruppen?

Om ja , ge exempel

Om nej, varför inte?